

Nr 61

Utlåtande i anledning av motion om utredning angående bankväsendet.

I motionen II: 494 av herr *Kellgren m. fl.* föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att banksystemens kostnader och funktioner blir föremål för en förutsättningslös utredning i syfte att uppnå besparingar och större effektivitet.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från bankinspektionen, postverket, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Sveriges jordbrukskassaförbund. Motionen har därjämte remitterats till koncentrationsutredningen, som förklarar sig icke ha skäl att anlägga några ytterligare synpunkter på ämnet utöver vad som anförts i utredningens betänkande »Kreditmarknadens struktur och funktionssätt» (SOU 1968: 3).

Motionen

Motionen baseras på de statistiska uppgifter beträffande bankväsendets expansion, kostnader och utveckling under senare år som lämnas i kreditinstitututredningens betänkande »Samordnad banklagstiftning» (SOU 1967: 64). Olika omständigheter säges ha samverkat till att bankväsendet expanderat »i alla riktningar». Att bl. a. affärsbankerna inte kunnat hålla undan för kostnadsökningarna genom ökad produktivitet finner motionärerna ådagalagt genom bankinspektionens siffror för omkostnaderna i procent av medelomslutningen under året. För åren 1958, 1965 och 1966 anges för affärsbankernas del relativtalen 1,60, 1,88 och 2,00.

Banksystemens kostnader och prestationer har ännu inte, säger motionärerna, med utgångspunkt i bankkundernas och spararnas intressen undersökts i syfte att uppnå besparingar och större effekt. Verkligt stora och för hela näringslivet betydelsefulla vinster kan tänkas uppkomma genom en mera radikal omläggning av bankverksamheten med ianspråktagande av de modernaste tekniska hjälpmedlen. Följande uppgifter anges för en offentlig utredning, utförd i samarbete med bankinstitutet:

1. Utredningen bör undersöka betalningsströmmarna inom näringslivet och se efter om betalnings-, bokförings- och redovisningsmetoder kan förklaras genom samverkan dels mellan bankinstitutet själva och dels mellan

bankinstituten och postbanken. För- och nackdelar med ett enda girosystem bör särskilt undersökas.

2. Utredningen bör ägna särskild omsorg åt att undersöka hur mycket av bankarbetet som faller på den mera rutinmässiga bankfunktionen att hålla näringslivet med kontanta medel (»kassafunktionen») och hur mycket som faller på kvalificerade uppgifter vid beslut om investerings- och utvecklingsprojekt (»investeringsfunktionen»).

3. Vid undersökningen av betalningsströmmarna bör också undersökas på vilket sätt krediter och kreditbeslut skall fördelas under årets tolv månader för att åstadkomma största möjliga säsongutjämning, bland annat inom byggnadsverksamheten. Också tekniken för att betalningsmässigt åstadkomma största möjliga effekt ur konjunkturutjämningsynpunkt bör granskas.

Kreditinstitututredningen

I kreditinstitututredningens betänkande »Samordnad banklagstiftning» (SOU 1967: 64) lämnas i ett kapitel om bankinstitutens kontorsetableringsrätt (s. 212 ff.) vissa statistiska uppgifter rörande bankernas kostnads- och produktivitetsutveckling. På dessa uppgifter bygger i huvudsak följande sammanställning i motionen.

1. Mellan åren 1955 och 1966 har affärsbankernas kostnader ökat från sammanlagt 490 milj. kr. till 1 321 milj. kr.

Sparbankernas kostnader har mellan 1961 och 1966 ökat från 275 milj. kr. till 413 milj. kr.

2. År 1960 hade affärsbankerna 11 680 anställda. Motsvarande siffra för 1965 var 16 310. Utvecklingen för sparbankerna och jordbrukskasserörelsen har varit liknande. År 1960 hade sparbankerna 4 370 anställda, 1965 6 000. Jordbrukskasserörelsen hade 1960 1 260 och 1965 1 440 anställda.

Vid utgången av 1966 fanns följande antal bankkontor:

Affärsbankerna 1 533

Sparbankerna 1 801

Jordbrukskassorna 537

För affärsbankernas del betyder utvecklingen att antalet kontor sedan 1958 ökat med 386.

Utöver de av motionärerna berörda variablerna belyser kreditinstitututredningen bl. a. hur bankernas kontobestånd och transaktionsvolym har utvecklats. Följande uppgifter må anföras:

Produktionsutvecklingen i affärsbankerna

	procentuell förändring		volym 1965 i tusental
	1955—1960	1960—1965	
Insättningar och uttag			
på checkräkning	90	160	93 000
på motboksräkning	60	70	17 500
Nya lån och krediter i räkning	90	40	200
Köp och försäljningar av utländska sedlar och resecheckar	30	30	3 200
Köp och försäljningar i fondrörelse	40	110	1 100

Produktionsutvecklingen i sparbankerna

	procentuell förändring		volym 1966 i tusental
	1955—1960	1961—1966	
Insättningar	53	55	22 220
Uttag	78	125	16 560

Bankinstitutens inlåningskonton och fordringsbevis

	procentuell förändring ultimo resp. år		antal ultimo 1966 i tusental
	1955—1960	1961—1966	
<i>Affärsbankerna</i>			
Total kontostock	22	53	4 617
checkräkning	90	140	1 040
Samtliga låneformer	32	1	2 102
<i>Sparbankerna</i>			
Total kontostock	10	18	ca 8 100
Reverslån	7	20	995
<i>Jordbrukets kreditkassor</i>			
Total kontostock	29	52	638
checkräkning	23	23	154
Samtliga låneformer	15	23	232

Remissyttrandena

Av de hörda remissinstanserna ansluter sig *bankinspektionen* till tanken på en allmän utredning om kostnaderna inom bankväsendet. *Poststyrelsen* är tveksam om behovet av en sådan utredning. Kreditinstitutens tre organisationer — *Svenska bankföreningen*, *Svenska sparbanksföreningen* och *Sveriges jordbrukskasseförbund* — ställer sig avvisande till motionärernas förslag.

I det följande redovisas först i ett sammanhang innehållet i bankinspektionens yttrande och därefter beträffande olika huvudpunkter i motionen vad de övriga remissinstanserna anfört.

Bankinspektionen understryker motionärernas synpunkt att medborgarna har ett gemensamt intresse av att näringslivets olika delar är effektiva. Detta motiverar, säger inspektionen, att det allmänna närmare följer kostnadsutvecklingen för kredit- och betalningsförmedlingen i samhället. Ytterligare ett skäl härtill är att det allmänna genom sin penningpolitik i stort bestämmer räntevillkoren i bankinstituten och därigenom starkt påverkar dessas väsentligaste intäkter.

Motionärerna har enligt inspektionen gjort en riktig iakttagelse när de konstaterar att bankinstituten under senare år kraftigt utvidgat och differentierat sina rörelser samt att denna expansion inte kunnat genomföras utan betydande kostnader. Det säges däremot vara mera vanskligt att uttala sig om vilken inverkan denna utveckling haft på produktiviteten inom ifrågavarande del av näringslivet. Såvitt inspektionen kunnat finna är det inte möjligt att lägga de av motionärerna åberopade relativtalen i ämbetsverkets årsstatistik till grund för någon mera bestämd slutsats om produktivitetens utvecklingen, vare sig i affärsbanksväsendet som helhet eller i de enskilda instituten. För att man av dessa tal skall kunna dra någon säker slutsats därvidlag fordras nämligen att bankverksamheten inte undergått några kvalitativa förändringar under den tidrymd varom är fråga. Enligt inspektionen kan detta långt ifrån sägas vara fallet.

Även om sålunda de i motionen citerade siffrorna i och för sig inte torde utgöra någon tillförlitlig grund för bedömande av produktivitetens utvecklingen bör man emellertid, anför inspektionen, inte helt bortse från dem, eftersom det finns andra uppgifter i den officiella statistiken som pekar i samma riktning. En jämförelse av de senare årens uppgifter om affärsbankernas omkostnader med motsvarande siffror för deras intäkter, inlåning från allmänheten och disponerade utlåning säges ge till resultat att stegringen av kostnaderna varit snabbare än de andra nu nämnda faktorerna. Inom inspektionen verkställda undersökningar uppges också tyda på att utvecklingen inom sparbanks- och jordbrukskasséväsendet varit densamma som för affärsbankerna.

Mot de gjorda jämförelserna kan väl, säger inspektionen, invändas att de är alltför schablonmässiga till sin karaktär för att kunna utgöra grund för några mera bestämda slutsatser om bankinstitutens effektivitet. Anledningen till de ökade kostnaderna kan ju till viss del vara att instituten tillgodosett tidigare eftersatta behov eller haft utgifter som först framdeles kan antas påverka räntabiliteten, t. ex. investeringar i automatisk databehandling.

Enligt inspektionens uppfattning kvarstår dock intrycket att kostnadsstegringarna inom det svenska bankväsendet under senare år varit så betydande att de ger anledning till eftertanke samt i och för sig utgör ett motiv för utredning.

Bankinspektionen erinrar om att den i sitt remissyttrande över kreditinstitututredningens betänkande anfört att till den nu relaterade utvecklingen

inte minst bidragit bankinstitutens tävlan att ställa nya och dyrbara serviceformer till allmänhetens förfogande. Ämbetsverket har framhållit att utvecklingen på kostnadssidan onekligen ger anledning till oro och att det därför är av vikt att alla besparingsmöjligheter undersökes. Att enbart sätta sin lit till konkurrensen bankinstitutem emellan som botemedel mot kostnadsökningarna synes, säger inspektionen nu, inte vara tillräckligt. På marknaden för banktjänster råder nämligen en oligopolsituation med för denna typisk obenägenhet att arbeta med priset som konkurrensmedel och en motsvarande »överemfas» på andra former av konkurrens. De långvariga kreditrestriktionerna och den fortgående inflationen under efterkrigstiden torde vidare ha minskat eventuellt motstånd från kundernas sida mot vidgade räntemarginaler och höjda priser inom bankverksamheten, vilket i sin tur kan antas ha förstärkt preferensen för sortiments-, service- och reklamkonkurrens. Ett påtagligt exempel härpå är enligt inspektionen den utbyggnad av bankinstitutens kontorsnät — särskilt i storstadsregionerna — som ägt rum under senare år. Ett annat exempel är den synnerligen kraftiga expansion som checklönesystemet undergått. Utvecklingen på dessa båda områden har enligt inspektionens uppfattning drivits för långt, vilket medfört negativa konsekvenser främst från kostnadssynpunkt. Även andra ackvisitionsmetoder än de nu särskilt nämnda antages verksamt ha bidragit till den konstaterade höjningen av kostnadsnivån inom bankverksamheten. En närmare utredning om vilka besparingsmöjligheter som kan uppnås genom mindre kostnadskrävande marknadsföring av banksystemets tjänster — utan åsidosättande av allmänhetens behov av service — anses därför vara motiverad.

Vidare finner inspektionen det vara av intresse att söka få klarlagt hur bankinstitutet fördelar sina kostnader mellan olika kundkategorier, eller med andra ord hur prissättningen sker inom denna sektor av näringslivet. Spörsmålet härom är, påpekas det, inte blott en fråga mellan bankinstitutet och deras kunder utan även ett problem av allmän betydelse. Den pågående debatten om kostnaderna för bostadsbyggandets kreditförsörjning nämnes som exempel härpå. För att kunna ta ställning till bankinstitutens prispolitik fordras emellertid, framhåller inspektionen, närmare kännedom om hur stora kostnader som kan anses belöpa på envar av de olika slags tjänster instituten tillhandahåller allmänheten. Då bankinstitutens nuvarande redovisningar för sin verksamhet inte ger tillräcklig ledning för en dylik kostnadsfördelning finns det, konkluderar inspektionen, skäl att särskilt utreda frågan om sambandet mellan kostnader och prissättning inom bankverksamheten.

Övriga remissinstanser kommenterar kritiskt vad motionärerna anfört om kostnads- och produktivitetens utvecklingen inom bankväsendet.

Poststyrelsen säger sig vilja framhålla ett av motionärerna icke nämnt skäl till den stigande efterfrågan på banktjänster. Bankerna har, påpekar styrelsen, i stor utsträckning övertagit arbetsuppgifter från företag och myndigheter bl. a. genom att åta sig utbetalning av de anställdas löner. De icke obetydliga kostnader som de härigenom ådragit sig motsvaras enligt poststyrelsens bedömning av kostnadsminskningar på andra håll — och säkerligen även totalt — inom samhällsekonomin.

Utförligt behandlas detta ämne av *Svenska bankföreningen*, som inledningsvis framhåller att alla jämförelser mellan förhållandena i bankerna för ett tiotal år sedan och i dagsläget måste ta hänsyn till den strukturomvandling som bankverksamheten undergått de allra senaste åren. Föreningen lämnar följande översikt över denna strukturomvandling och dess drivkrafter:

Sedan slutet av 50-talet har, som motionärerna också påpekar, marknaden för banktjänster avsevärt utvidgats. Särskilt iögonenfallande har hushållens mycket snabbt växande efterfrågan på banksystemets tjänster varit, bl. a. genom att den högre levnadsstandarden inriktats på varaktiga konsumtionsartiklar, resor och kvalificerad fritidsaktivitet. Men hushållssektorns betydelse, inte minst för bankernas inlåningsverksamhet, har också vuxit relativt sett genom det gradvis försämrade likviditetsläget inom näringslivet. För affärsbankerna, som traditionellt förvaltats huvudparten av näringslivets likviditetsöverskott, har denna omfördelning framtingat ökad satsning på hushållen som kundunderlag. Att detta inte skett utan framgång visas därav att inlåningen i vissa banker idag till nära 70 procent härrör från hushållskunder och att väsentligt mer än hälften av affärsbankernas totala inlåning har detta ursprung. Denna helt annorlunda marknadssituation har bl. a. krävt en utökad kontaktyta med den nya kundkretsen. Det är mot den bakgrunden som bankernas kontorsetablering under senare år skall ses.

Den förändrade kundstrukturen har givetvis också medfört stora förändringar i det praktiska bankarbetet. Transaktionsvolymen och därmed arbetskostnaderna har således vuxit väsentligt kraftigare än motsvarande saldon i balansräkningarna. Även andra kostnadselement har ökat relativt sett genom att den stegrade konkurrensen fordrat en utökad och mer kostnadskrävande marknadsföring, hushållskunderna efterfrågat helt nya tjänster etc. Det var dock i full medvetenhet om ofrånkomliga kostnadsökningar som affärsbankerna vände sig till hushållen med checklön, konton för målsparande, konsumtionskrediter, aktiv planeringstjänst och andra nya rörelsegrenar. Förutsättningen för denna satsning var den påbörjade uppbyggnaden av dataanläggningar som skulle möjliggöra hanteringen av den förväntade kraftiga tillväxten av transaktionsvolymen. Omställningen krävde under en övergångsperiod ökade personalresurser och stora kostnader för anskaffning av maskinutrustning och nya lokaler. Affärsbankerna ådrog sig m. a. o. under 60-talets första hälft extraordinära kostnader i huvudsak av investeringskaraktär, vars rationaliseringseffekt av naturliga skäl inte omedelbart kunde utvinnas.

Bankföreningen anser många tecken tyda på att den angivna omställningsprocessen nu delvis är avslutad och att vinsterna börjat skönjas:

Exempelvis växte antalet anställda i affärsbankerna med nära 7 procent per år mellan 1960 och 1965, men med endast 3,5 resp. 1,3 procent åren 1966 och 1967. Utvecklingen under 1968 pekar vidare på en i stort sett oförändrad volym anställda. Denna tendens visar sig givetvis också i det mått motionärerna valt att studera. Således sjönk andelen omkostnader i procent av medelomslutningen från 2,00 procent 1966 till 1,96 procent 1967. En ytterligare sänkning kan förutses för innevarande år.

Även om sålunda den tendens som huvudsakligen har motiverat motionärernas hemställan om utredning har brutits, vill bankföreningen påpeka att kostnaderna i relation till omslutningen enligt dess mening inte kan läggas till grund för en rättvisande bedömning av bankernas effektivitet. En meningsfull tidsserieanalys av detta mått förutsätter, säger föreningen, bl. a. att tjänstesortimentet består oförändrat till både sin struktur och sin kvalitet, något som inte varit fallet i affärsbankerna under det senaste decenniet. Föreningen anför i detta sammanhang:

Korrektare och därmed givetvis intressantare hade varit att för bankerna, såsom för tillverkningsföretag, ställa kostnaderna i relation till försäljnings- eller produktionsvolym, dvs. insats i förhållande till prestation. Detta låter sig emellertid inte göras på grund av svårigheten att för en servicenäring med en mångfald produkter finna ett adekvat sammanfattande mått på den totala prestationsvolymen. Förenklat kan effektiviteten mätas som arbetsmängd per anställd, ett mått som löpande registreras av bankerna. De uppgifter som under senare år gjorts offentligt tillgängliga ger skäl att anta att den på detta sätt beräknade effektivitetsförbättringen under den senaste femårsperioden i genomsnitt legat på 5—7 procent varje år. Som jämförelse kan nämnas att den officiella statistiken med denna beräkningsmetod redovisat drygt 6 procent för industrin.

De sistnämnda beräkningarna tar inte hänsyn till exempelvis investeringskostnaderna i samband med rationaliseringsinsatser. Redan av det förhållandet att lönekostnaderna inom bankerna — liksom inom andra service-näringar — utgör den dominerande kostnadsfaktorn, torde emellertid framgå att den ovan redovisade förbättringen i arbetseffektiviteten bör ha motsvarat en gynnsam utveckling för de totala kostnaderna i förhållande till »totalproduktionen», dvs. en höjd produktivitet. Att så varit fallet kan åskådliggöras med uppgifter ur den av motionärerna återopade kreditinstitututredningen. I denna framgår bl. a. att under perioden 1955—1965 antalet transaktioner på checkräkning ökade med 389 procent och på motboksräkningar med 192 procent, antalet nybeviljade krediter med 122 och antalet transaktioner i fondrörelse med 175 procent. Mot detta stod en ökning av affärsbankernas totala kostnader i fasta priser på mindre än 105 procent. Av samtliga sex redovisade volymdata hade endast ett vuxit långsammare än omkostnaderna.

Svenska sparbanksföreningen uttalar att de uppgifter om bankinstitutens kostnadsutveckling som motionärerna hämtat ur kreditinstitututredningens material är missvisande, eftersom de angivna kostnadssiffrorna inkluderar såväl bokslutsdispositioner som skatter och rörelseöverskott. Föreningen anför härom:

För sparbankernas del är siffrorna för den rena förvaltningskostnadsutvecklingen (exkl. de nämnda posterna) en ökning från 130 milj. kr. 1961 till 269 milj. kr. 1966, dvs. något mer än en fördubbling. Denna ökning bör ses mot bakgrunden av att under samma tid antalet lån och antalet inlåningskonton ökat med vardera ca 20 %, inlåningsvolymen med 50 % och transaktionsvolymen med 80 %. Sistnämnda siffra utgör det sannolikt mest relevanta måttet på utvecklingen av arbetsvolymen i sparbankerna under senare år.

För att bedöma graden av effektivitet inom de svenska bankinstituten är även jämförelser med förhållandena i andra länder av intresse. Sådana jämförelser görs regelbundet inom Svenska sparbanksföreningen med i första hand de övriga nordiska länderna. Från detta material kan nämnas att inom sparbankerna i dessa länder förvaltningskostnaderna 1966 i procent av rörelseomslutningen utgjorde i Danmark 1,57 %, i Norge 1,68 %, i Finland 2,29 % och i Sverige 1,13 %. Även i fråga om redovisade överskott före bokslutsdispositioner redovisar de svenska sparbankerna den klart lägsta siffran. Förhållandet torde för övrigt vara likartat vid en jämförelse mellan affärsbanksväsendet i Sverige och i övriga nordiska länder.

För jordbrukskasserörelsens del gör *Sveriges jordbrukskassaförbund* följande kommentar:

Det uppges att antalet anställda (siffrorna omfattar också ett betydande antal deltidsanställda) i rörelsen från 1960 till 1965 hade ökat från 1 260 till 1 440. Vi vill påpeka, att omslutningen under samma tid stigit från 1 299 milj. kronor till 2 679 milj. kronor, och att alltså omslutningen per anställd ökat från 1,03 till 1,86 milj. kronor eller med drygt 80 procent. Antalet jordbrukskassor har minskat från 785 år 1937 till 583 år 1957 och 513 1967. Omkostnadsprocenten i relation till medelomslutning låg 1966 vid 1,50 procent, alltså under affärsbankernas. Om vår omkostnadsprocent trots allt ändå ökat rätt mycket under senare år, är detta främst att hänföra till väsentligt bättre och mångsidigare service, exempelvis till en betydande ökning av expeditionstiderna, mer kvalificerade och bättre betalda tjänstemän etc.

Kostnadsutvecklingen i banksystemen måste givetvis, säger förbundet, ses mot bakgrund av volymen och kvaliteten hos de tjänster bankerna erbjuder allmänheten och kan inte belysas enbart med de relativt motionärerna anger.

I fråga om utnyttjandet av tekniska hjälpmedel anför *Svenska bankföreningen* följande:

Fortsatta rationaliseringsvinster kan givetvis förväntas av det utvecklingsarbete på det datatekniska området som löpande fortgår inom bankerna. Det vore dock enligt bankföreningens mening ett onödigt dubbelarbete om en statlig utredning gavs uppdraget att undersöka de fördelar som står att vinna med en introduktion av tredje generationen och i ett längre perspektiv fjärde generationen datamaskiner. Redan idag ligger de svenska affärsbankerna internationellt sett långt framme på detta område. Flertalet affärsbanker databehandlar nu reskontrabokföring för in- och utlåning samt den centrala bokföringen. Även notariatverksamhet samt fond- och utlands-

rörelse förekommer på dataprogram. Den tredje generationen datamaskiner finns idag sedan mer än ett år i praktisk drift inom affärsbanksväsendet. Banker som ännu inte hunnit dithän förbereder denna övergång. Ett antal banker har dessutom redan beställt eller utarbetat konkreta planer på avancerade s. k. on-line-system, som torde tas i bruk redan under första delen av 1970-talet.

Samarbetet på det tekniska fältet är redan välutvecklat men givetvis vid en viss punkt beskuret av samma organisatoriska och tekniska skäl som föranlett statsmakterna att förordna datacentraler vid varje länsstyrelse. De förekommande anläggningarna har dessutom var och en tillräcklig arbetsvolym för att vara ekonomiskt försvarbara och därtill har banksekretess och bankernas inbördes konkurrens markerat naturliga gränslinjer för gemensamma aktioner.

I likhet med motionärerna finner *poststyrelsen* det sannolikt att besparingar skulle kunna göras genom en utvidgad samverkan mellan bankinstituten, bl. a. i fråga om automatisk databehandling. Samarbetet när det gäller utväxling av data mellan olika datasystem underlättas numera, påpekar styrelsen, genom att magnetbanden är utväxlingsbara mellan datamaskiner av olika fabrikat. Ytterligare integrationsvinster torde kunna uppnås om bankinstituten kan enas om en gemensam systemuppläggning och på så sätt utnyttja varandras programmeringsarbete. Detta skulle emellertid förutsätta en tämligen långtgående standardisering av bankinstitutens verksamhet.

Mot de fördelar som kan vinnas genom en ökad samverkan mellan bankerna på ADB-området får emellertid, fortsätter *poststyrelsen*, vägas vissa nackdelar. En standardisering av bankernas tekniska utrustning kan uppnås endast om alla institut har datautrustning av samma fabrikat. Det torde emellertid vara önskvärt att en enda datamaskintillverkare inte får ensamrätt till försäljning av maskinutrustning hos samtliga banker. Vidare bör det föreslagna intima samarbetet på dataområdet ses i samband med konkurrensen mellan bankinstituten. Denna konkurrens befrämjas genom förekomsten av ett flertal av varandra oberoende institut. En långtgående samordning av bankernas ADB-utrustning skulle kunna få en motsatt effekt.

Frågan om ett enhetligt girosystem berörs också av remissinstanserna. Kreditinstitutens tre organisationer nämner alla bankgirot som ett exempel på långt driven samverkan mellan olika institutgrupper. Inom denna organisation samarbetar, påpekas det, samtliga affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor i ett helt integrerat system.

Bankgirots verksamhet torde, yttrar *Sveriges jordbrukskassoförbund*, ha nått sådan omfattning att stordriftsfördelar uppnåtts. Det förefaller därför föga troligt att väsentliga besparingar skulle kunna erhållas genom samanslagning av bank- och postgiro. Man bör inte heller, säger förbundet,

bortse från att konkurrensen mellan systemen bör verka effektiviserande och kostnadsnedpressande på båda.

Svenska bankföreningen noterar att bankgirot för ett flertal år sedan helt övergick till datarutinen och att det i detta avseende ännu inte torde ha fått någon efterföljare i andra länder. En utbyggd samverkan på betalningsförmedlingens område skulle givetvis erbjuda ytterligare fördelar, uttalar bankföreningen och fortsätter:

I detta sammanhang vill bankföreningen erinra om att bankerna från bankgirots tillkomst år 1959 ställt sig positiva till samordning med postgirot i sådana tekniska frågor där en enhetlighet vore till fördel för kunderna. Sålunda har bankgirot tillmötesgått kunder som framställt önskemål om att vid fakturering få utsända kombinerade bankgiro/postgiroavier i form av hålkort eller försedda med maskinläsbar optisk skrift. Postgirot har hittills inte ansett sig kunna tillgodose motsvarande kundkrav. Om postgirot vid en omprövning skulle komma till en annan inställning till sådan teknisk samordning, skulle frågor av detta slag med fördel kunna diskuteras direkt mellan postgirot och bankgirot.

En längre gående integrering av de två girsystemen säger sig bankföreningen inte kunna förorda. Härom anföres:

Någon reduktion av kostnaderna för hantering av girouppdragen förefaller inte sannolik med hänsyn till att båda systemen redan uppnått sådan storlek att stordriftens fördelar tillvaratagits och att varken bankgirot eller veterligen postgirot arbetar med överkapacitet. Förekomsten av två girsystem har dessutom, vilket erfarenheten visat, en stimulerande effekt på strävandena till arbetsrationalisering och prestationsförbättringar.

Poststyrelsen meddelar att postgirokontorets nuvarande kapacitet är tillräcklig för att behandla även de betalningsuppdrag som nu expedieras av bankgirot.

I fråga om säsongutjämning av krediterna yttrar *Sve- riges jordbrukskassaförbund*, att det inte kan underlåta att påpeka de starka periodiska förändringar i utbetalningsberedskapen som uppstår hos bankerna i samband med in- och utbetalning av skattemedel.

Svenska bankföreningen framhåller att tidpunkterna för kontraktering och disposition av krediter endast är funktioner av den fysiska planering som legat bakom kreditbesluten. Förhållanden hänförliga till kreditinstituten är enligt föreningens uppfattning sällan, om ens någonsin, avgörande för ett projekts tidslokalisering och de betalningsströmmar som knyts därvid. Frågan om ett säsongmässigt och konjunkturrellt rationellare kreditflöde såges därför få prövas med utgångspunkt i företagens, statens och kommunernas planerings- och beslutsprocesser. Som ett belysande exempel härvidlag nämns igångsättningskontrollen och listsystemet i samband med bostadsbyggandets planering.

Endast i relativt begränsad utsträckning kan bankerna påverka krediter-

nas och kreditbeslutens säsongmässiga fördelning, anser *poststyrelsen*. Av betydelse i sammanhanget anges vara tillgången på kredit, vilken påverkas av en rad faktorer, bl. a. den ekonomiska politik som statsmakterna för. I huvudsak måste det enligt *poststyrelsen* vara lånekunderna och inte bankerna som bedömer när de skall disponera beviljade krediter.

S a m m a n f a t t n i n g s v i s anför i de här refererade remissyttrandena följande.

Det får, uttalar *poststyrelsen*, inte förbises, att motionens syfte i flera hänseenden fortlöpande tillgodoses. Kreditinstituten själva har ett uppenbart intresse av att bevaka och höja sin effektivitet. Vidare torde bankinspektionen genom sin verksamhet ha en god överblick över kostnadsutvecklingen inom bankväsendet. Om en utredning trots vad *poststyrelsen* anfört skulle anses påkallad, är det enligt styrelsens mening mest ändamålsenligt att uppdraget lämnas till bankinspektionen, som till sig kan knyta eventuellt erforderlig dataexpertis m. m.

Svenska bankföreningens yttrande utmynnar i uttalandet att föreningen velat »tillbakavisa motionärernas missuppfattning om effektivitetsutvecklingen i bankerna».

I eget välförstått intresse ägnar man, säger *Sveriges jordbrukskassaförbund*, inom jordbrukskasserörelsen stor uppmärksamhet åt kostnadsutvecklingen, som analyseras och diskuteras med jämna mellanrum. Ett stort antal kostnadsbesparande åtgärder, främst i form av bättre teknisk utrustning på kontor och hos centralorgan, har vidtagits eller planeras. Jordbrukskassaförbundet säger sig ha svårt att se att mycket skulle vara att hämta genom den föreslagna utredningen.

De flesta delar av det svenska näringslivet är för närvarande inne i en period som kännetecknas av betydande rationaliseringssträvanden, framhåller *Svenska sparbanksföreningen*, och bankväsendet utgör i detta avseende inget undantag. Tvärtom innebär den pågående utvecklingen med bl. a. utnyttjande av de modernaste slagen av datasystem att kostnaderna för den kraftigt stigande arbetsvolymen kunnat hållas under kontroll. De lönsamhetsförsvagningar som ändå uppträtt — framför allt de som skett inom sparbankssektorn, där möjligheterna att kompensera sig på intäktsidan varit avsevärt mera begränsade än hos affärsbankerna — säges utgöra ett starkt incitament att fortsätta och påskynda detta rationaliseringsarbete. Mellan företrädare för olika grupper av bankinstitut diskuteras regelbundet möjligheterna till rationaliseringar genom en utveckling av det samarbete som på en rad punkter redan förekommer mellan institutsgrupperna och självfallet i ännu högre grad inom varje institutsgrupp. Sparbanksföreningen anser det dock vara givet att ett sådant samarbete icke kan få utvecklas så långt att det tillåts eliminera några väsentliga moment i konkurrensen mellan bankinstituten. I detta sammanhang deklarerar föreningen sin anslutning till

kreditinstitututredningens uppfattning, att en så fri konkurrens som möjligt mellan bankinstituten bör vara den bästa garantin för effektivitet i kreditförmedlingen.

Bankernas rationaliseringsarbete torde, uttalar föreningen till sist, inte behöva eller kunna påskyndas ytterligare genom offentliga utredningar i ämnet, och något behov av annat material för att åstadkomma ökad insyn i bankernas räntabilitetssituation föreligger knappast med hänsyn till att såväl kreditinstitututredningen som koncentrationsutredningen nyligen presenterat sådant material.

Koncentrationsutredningen

Den år 1961 tillkallade koncentrationsutredningen, som har till uppgift att utreda ägandeförhållandena och maktkoncentrationen i det privata näringslivet, har i december 1967 avlämnat ett betänkande med titeln »Kreditmarknadens struktur och funktionssätt» (SOU 1968: 3). I betänkandet framläggs resultatet av en inom utredningens sekretariat utförd undersökning. Något ställningstagande från utredningens sida redovisas icke.

Undersökningen tar främst sikte på att belysa ägandeförhållandena i affärsbankerna, äganderelationer och andra från maktsynpunkt intressanta relationer mellan kreditinstituten och näringslivet i övrigt, tillkomsten av kreditbeslut inom affärsbankerna, påverkan på näringslivets struktur av kreditmarknadens funktionssätt samt konkurrensförhållandena på kreditmarknaden. I det följande återges vissa i betänkandet lämnade uppgifter som kan ha intresse vid bedömningen av den föreliggande motionen.

Som ett allmänt omdöme om strukturutvecklingen på inlåningsmarknaden och delmarknaderna för den direkta kreditgivningen anförs att fördelningen mellan olika typer av kreditinstitut är jämnare nu än förut men att såvitt gäller antalet företagsenheter koncentrationsgraden har ökat. Sedan slutet av 1940-talet har bankstrukturen dock varit förhållandevis stabil, vilket bl. a. tillskrives en överenskommelse mellan bankinspektionen och storbankerna att de senare inte skall köpa någon av de återstående provinsbankerna. Överenskommelsen får ses mot bakgrund av inspektionens strävan att bevara tillräcklig konkurrens inom bankväsendet. Mellan provinsbankerna finns ett organiserat samarbete i fråga om marknadsföring, utrednings- och utbildningsverksamhet m. m.

Den helt dominerande produktionsfaktorn inom bankerna är arbetskraft. Under senare år har dock produktionsfaktorn kapital i form av datamaskiner och annan modern kontorsutrustning fått allt större betydelse i produktionsprocessen.

Situationen i fråga om stordriftsfördelar inom affärsbankerna har väsentligt förändrats genom introduktionen av automatisk databehandling

(ADB). Affärsbankerna är sedan början av 1960-talet i färd med att successivt ta ADB i anspråk, varigenom förutsättningarna för bankverksamheten väsentligt förändras. Checkräkning och s. k. sparräkningar är inom affärsbanksväsendet i det närmaste helt omlagda till ADB. Varje affärsbank har en eller några få datacentraler, där all databearbetning och lagring av data i samband med inlåningen sker. Kontorens arbetsbörda har genom ADB radikalt lättats. ADB har också medfört betydande kostnadssänkningar, vilkas storlek dock är svår att mäta på grund av organisations- och volymförändringar. Ett par större banker har som en grov uppskattning uppgivit att kostnaderna inom inlåningsrörelsen med ADB-teknik är endast hälften av de kostnader som skulle ha uppstått utan ADB. Även när det gäller övriga rutiner pågår omläggning till ADB. Detta gäller bl. a. notariatrörelsen, finans- och fondavdelningarna, utlandsrörelsen och lånerörelsen. ADB har möjliggjort utbud av nya tjänster och ökat utbud av vissa tjänster. Bankernas dataexperter ser fram mot en nära nog fullständig automation, som onödiggör pappershantering även mellan bankerna. Härvid bedömes den gemensamma bankgirocentralen kunna komma att spela en strategisk roll.

Bankväsendets kostnader har över åren utvecklats tämligen oregelbundet. Sedan 1961 har de legat på en högre nivå än tidigare. Omkostnadsprocenten för hela affärsbanksväsendet har då varierat inom gränserna 1,74 och 2,00 (år 1966). Kostnadsskillnaderna mellan olika banker är emellertid — även om de båda specialbankerna och de två minsta bankerna undantages — mycket betydande; så var exempelvis år 1964 bland tolv banker högsta värdet 2,52 och lägst 1,15. Något klart samband mellan omkostnadsprocent och bankstorlek går inte att utläsa. Åtminstone delvis torde kostnadsskillnaderna betingas av skillnader i produktsammansättning, kundsammansättning och fördelning på inlåningsräkningar. Skillnader i kontorsnätets struktur anses därjämte betyda mycket för rådande kostnadsdifferenser.

Beträffande sparbanksväsendet noteras att antalet sparbanker minskar, på senare år i påtagligt ökad takt. Inom Svenska sparbanksföreningen har uppdragits riktlinjer för en fusionering, som skulle nedbringa antalet sparbanker till ca 70. Möjligheter för en omfattande rationalisering av sparbankernas verksamhet har skapats genom tillkomsten av Sparbankernas datacentraler AB (Spadab) år 1962. Till Spadab var vid undersökningstidpunkten ca 100 sparbanker anslutna, medan några sparbanker valt att upprätta egna datamaskinläggningar. Övergång till ADB tycks ske på ungefär samma sätt som inom affärsbanksväsendet.

Antalet orter med affärsbanker utanför storstadsområdena ökade under perioden 1950—1964 med knappt 10 procent. Större delen av ökningen avsåg enbanksplatser, företrädesvis i södra Sverige. Både 1950 och 1964 hade 75 procent av alla bankplatser endast en affärsbank. Utvecklingen mot ökat antal bankkontor i större städer (orststäderna undantagna) föranleddes främst av Sveriges kreditbanks expansion.

Kreditmarknaden kännetecknas av en centraliserad prisbildning. I betänkandet skildras ingående det system av kartellavtal och rekommendationer, vanligen tillkomna i regi av respektive centralorganisationer, som tillämpats under en följd av år. Som exempel kan nämnas för affärsbankernas del avtal om maximiräntor vid inlåning, ett allmänt tariffavtal rörande en stor del av intäkterna i form av provisioner och avgifter (ca 300 milj. kr. 1965) samt ränterekommendationer inom utlåningsrörelsen, för sparbankernas del ränterekommendationer inom inlåningsrörelsen. I anslutning till denna redogörelse påtalas att kunskapen om kostnaderna för olika prestationer är utomordentligt ringa inom bankväsendet. Det framhålles emellertid dels att det är förenat med stora svårigheter att mäta bankernas kostnad för en viss prestation, dels att bankerna på senare år genom MTM-studier m. m. har sökt förbättra kostnadsanalysen. Framställningen är i här berörda avsnitt inte helt aktuell. Sedan november 1967 har nämligen inom affärsbanksväsendet bindande avtal och överenskommelser utbytt mot rekommendationer som inte är bindande.

Mot bakgrund av den redogörelse som lämnats för avtal etc. diskuteras konkurrensen mellan kreditinstituten. På utlåningssidan säges konkurrensen från mitten av 1950-talet ha varit mycket måttlig, under långa tider obefintlig. I den mån en priskonkurrens förekommer, huvudsakligen på inlåningssidan, äger den rum mellan de olika institutgrupperna. Dessa förhållanden förklaras till stor del av penningpolitiken. Riksbanken spelar en central roll när räntesatserna fastställs, vilket sker i samband med förändringarna i riksbankens diskonto.

Ränte- och prisförändringar utnyttjas sålunda blott i ringa mån som konkurrensmedel. Andra sådana tillgrips för den aktiva kundackvisitionen. Servicekonkurrens och särskilt kontorslokalisering är sannolikt det viktigaste konkurrensmedlet. Från början av 1956 till slutet av 1964 ökade antalet affärsbankskontor med 34 procent och antalet sparbankskontor med 37 procent. Fr. o. m. 1960 utbyggdes också jordbrukskasserörelsens kontorsnät. En av huvudorsakerna till kontorsexpansionen bedömes vara en hårdnande konkurrens om inlåningsmedlen.

Den kontroll över affärsbankernas kontorsetablering som staten utövar innebär att Kungl. Maj:ts tillstånd krävs för att en bank skall få öppna avdelningskontor i en kommun där den inte tidigare driver verksamhet. Denna utformning av bestämmelserna har medgett att en klar majoritet av kontorsetableringarna (296 mot 145 under åren 1956—1964) har kunnat verkställas utan tillstånd. Därav har inemot hälften avsett de tre största städerna. I fråga om tillståndsgivningen har praxis närmare studerats. Med få undantag följer Kungl. Maj:t i ärenden av detta slag bankinspektionens yttrande. En framskjuten plats vid bankinspektionens bedömning av kontorsansökningar intar den merkostnad för affärsbanksväsendet som det nya kontoret antas medföra. Mot kostnaden ställs andra faktorer. Bankinspek-

tionen är relativt liberal när ansökan gäller en ort där det tidigare varken finns sparbank, affärsbank eller jordbrukskassa och där avståndet till närmaste bank är stort. Gäller ansökan en ort, där sparbank men ej affärsbank finns, är inspektionen mera restriktiv. Om ansökan avser en ort där en affärsbank redan är etablerad, blir huvudfrågan om praktiska möjligheter finns att skapa lokal konkurrens. Speciella motiv för tillstyrkan har bl. a. varit önskemål om en bättre differentiering av affärsbanksväsendet i Norrland och statsmakternas mål att den statliga affärsbanken, Sveriges kreditbank, skall vara riksomfattande.

Både antalet ansökningar och antalet tillståndsfria etableringar har ökat snabbt, medan antalet kontorsnedläggningar varit ringa. Tillståndsgivningen blev från slutet av 1950-talet påtagligt restriktivare. Till belysning av praxis meddelas att Kungl. Maj:t under treårsperioden 1962—1964 avslag 67 procent av ansökningarna till orter med minst två banker, 56 procent av ansökningarna till enbanksorter och 37 procent av ansökningarna till orter som saknade affärsbank. Antalet ansökningar kan inte användas som direkt mått på hur många kontor som skulle ha etablerats om restriktioner sänkts. Det bedömes emellertid som sannolikt att etableringskontrollen i någon mån bromsat ökningen av totala antalet bankkontor. I sammanhanget understryks att ett från företagsekonomisk synpunkt välmotiverat kontorsnät i den rådande konkurrenssituationen inte behöver vara optimalt från samhällsekonomisk synpunkt.

Bland övriga konkurrensmedel, främst vad gäller hushållsinlåningen, märks affärsbankernas checklönesystem och dess motsvarigheter hos sparbankerna och postbanken, bildande av sparklubbar och aktiesparklubbar, tillhandahållande av speciella inlåningsformer som kombineras med lånemöjligheter, informationsverksamhet, reklam och allmän PR-verksamhet. Bankernas försäljningskostnader bedömes uppgå till betydande belopp, om vilkas storlek dock saknas uppgifter.

Vissa pågående utredningar

Chefen för finansdepartementet gav i mars 1968 statssekreteraren Kjell-Olof Feldt i uppdrag att utreda formerna för samarbete mellan postbanken och Sveriges kreditbank. Utredningsmannens betänkande uppges skola avlämnas i november 1968.

I september 1968 har chefen för finansdepartementet tillkallat en utredning angående kapitalmarknadens struktur och funktionssätt. Dess ordförande är riksbankschefen Per Åsbrink. I direktiven för utredningen uttalas bl. a. att den anbefallda översynen bör ske mot bakgrund av vissa allmänna effektivitetskriterier. Enligt dessa måste kreditmarknaden vara organiserad så att man erhåller en samhällsekonomiskt önskvärd fördelning av krediterna

mellan olika sektorer och investeringsprojekt, vartill kommer kravet att priset på krediter inte är onödigt högt. Övervägandena rörande kreditmarknadens organisation anges böra i första hand ske med sikte på att skapa förutsättningar till anpassning och flexibilitet inför förändringar såväl i kreditefterfrågans storlek som i dess inriktning.

Utskottet

Kreditinstitututredningens betänkande »Samordnad banklagstiftning», på vilket den föreliggande vid riksdagens början väckta motionen till väsentlig del bygger, har legat till grund för den nyligen framlagda proposition om ändringar i banklagstiftningen som utskottet behandlat i sitt föregående utlåtande, nr 60. De utvecklingstendenser som motionärerna tagit upp ägnas i propositionen betydande uppmärksamhet. I anslutning till bankinspektionens remissyttrande över betänkandet diskuteras hur kostnaderna för kredit- och betalningsförmedlingen kommer att påverkas av den tilltänkta reformen. Departementschefen säger sig dela bankinspektionens oro över kostnadsutvecklingen inom bankväsendet och lägga stor vikt vid åtgärder i syfte att förbilliga kredit- och betalningsförmedlingen. Kostnads- och effektivitetssynpunkterna berörs i propositionen också i samband med spörsmålet om bankernas kontorsetablering.

Den fråga som motionärerna ytterst aktualiserat är huruvida staten skall söka styra kostnadsutvecklingen inom bankväsendet genom lagbestämmelser som begränsar kreditinstitutens handlingsfrihet och bl. a. framtvingar en funktionsfördelning dem emellan vilken kan bedömas som samhällsekonomiskt fördelaktig eller om i stället konkurrensen skall ges friare spelrum med kostnadsbesparande rationaliseringsåtgärder som en möjlig effekt. Förslaget om lagregler utformade enligt den senare principen har departementschefen framlagt efter övervägande av bl. a. sådana synpunkter från bankinspektionens sida som ämbetsverket ånyo framfört i sitt remissyttrande till utskottet över motionen. Det framgår emellertid av propositionen att de föreslagna nya bestämmelserna inte i och för sig anses skapa några garantier för att de rationaliseringsvinster som uppkommer slår igenom i form av förbättrade ränte- och prisvillkor för kunderna. Avsikten är uppenbarligen att kostnadsutvecklingen inom bankväsendet skall uppmärksammas även framgent. Departementschefen erinrar härvidlag om bankinspektionens tillsyn över bankinstituten.

De sifferuppgifter som motionärerna hämtat ur betänkandet gäller alla kostnadssidan av kreditinstitutens rörelse. Väsentligt är givetvis att ställa kostnaderna i relation till volymen av och kvaliteten hos de tjänster som tillhandahålls. Även volymutvecklingen får viss siffermässig belysning i betänkandet. Utskottet återger tidigare i detta utlåtande uppgifter som visar

att en betydande volymexpansion skett parallellt med den påtalade utvecklingen mot högre kostnader. Det är svårt att av det refererade materialet dra säkra slutsatser om produktivitetens utvecklingen inom bankerna. Sammanställningen av kostnads- och produktionsdata ger emellertid en väsentligt fördelaktigare bild av kostnadsläget inom bankväsendet än den som motionärerna förmedlat.

Icke långt efter kreditinstitututredningens betänkande framlades koncentrationsutredningens undersökning av kreditmarknadens struktur och funktionssätt. Däri erhålles, såsom framgår av det referat som lämnats ovan, ytterligare information som har betydelse i detta sammanhang. Bl. a. kan nämnas den redogörelse som ges för ADB-teknikens inverkan på bankverksamheten. Framställningen av konkurrensförhållandena inom bankväsendet bör också uppmärksammas. De kartellavtal som behandlas där har visserligen nu utbytts mot rekommendationer som icke är bindande, vilket kan ha medfört en något mindre enhetlig ränte- och prissättning. Uttalandet att den konkurrens som förekommer inom bankväsendet väsentligen är en servicekonkurrens är dock säkerligen alltjämt giltigt. Undersökningen har skapat förbättrat underlag för bedömningen av kostnadsutvecklingen inom bankväsendet. Vissa slutsatser däri kan anses ge stöd åt motionärernas resonemang.

Motionärerna anger tre uppgifter för en offentlig utredning rörande besparingsmöjligheter inom bankväsendet. En är att undersöka betalningsströmmarna inom näringslivet och möjligheterna att förenkla betalningssystemet genom tekniska och organisatoriska förbättringar. En annan är att analysera bankverksamheten med sikte på att särskilja »kassafunktionen» från »investeringsfunktionen». En tredje slutligen är att pröva förutsättningarna för en ytterligare säsongutjämning av krediterna.

Utskottet delar motionärernas intresse för en vidgad kunskap om här angivna förhållanden. Att tillsätta en offentlig utredning med det omfattande arbetsprogram som motionärerna föreslagit framstår dock i dagsläget icke som en lämplig åtgärd.

Vad beträffar den sist angivna utredningsuppgiften, som gäller en säsongutjämning på kreditmarknaden, är utskottet ense med de remissinstanser som uttalat sig i ämnet. Frågan om ett säsongmässigt och konjunkturrellt rationellare kreditflöde torde, som Svenska bankföreningen framhåller, få prövas med utgångspunkt i företagens, statens och kommunernas planerings- och beslutsprocesser; förhållanden hänförliga till kreditinstituten torde däremot sällan vara avgörande i sammanhanget. För statens del spelar tidpunkterna för skatteuppbörd, återbetalning av överskjutande preliminär skatt samt olika transfereringar en central roll för säsongvariationerna. Utskottet, som kommit i kontakt med hithörande problem särskilt vid sin granskning av riksgäldskontorets handhavande av statsupplåningen, anser sig kunna utgå från att de beaktas inom Kungl. Maj:ts kansli och av be-

rörda statliga organ i övrigt. Särskilt må nämnas att 1967 års kommunal-skattekommitté, som utreder frågor angående reglerna för utbetalning av kommunalskattemedel m. m., fått sig ålagt att bl. a. studera de kreditmarknadsmässiga effekterna av de förskjutningar i statens respektive kommunernas upplåningsbehov som en reform av utbetalningsreglerna kan framkalla.

En annan utredningsuppgift skulle som nämnts avse bankarbetets fördelning på »kassafunktionen» och »investeringsfunktionen». Bankernas handhavande av investeringsfunktionen har ingående belysts av koncentrationsutredningen i dess ovan åberopade betänkande. En rad dithörande spörsmål torde vidare komma att behandlas av den utredning angående kapitalmarknadens struktur och funktionssätt som nyligen tillkallats. Att i detta läge ytterligare en utredning igångsättes på området finner utskottet inte påkallat.

Det ämne som primärt anges av motionärerna och som även utskottet fäster den största vikten vid är betalningsströmmarna och betalningssystemet. Motionärerna efterlyser på detta område en mera radikal omläggning av bankverksamheten, åstadkommen genom ökat samarbete mellan bankinstitutet och ianspråktagande av de modernaste tekniska hjälpmedlen.

Det står enligt utskottets mening klart att bankinstitutet redan nu utnyttjar ADB-tekniken på ett mycket avancerat sätt och att de är inriktade på att göra snabba framsteg på detta område. Något behov av att genom statliga insatser stimulera bankernas interna strävanden i detta hänseende torde knappast föreligga. Även möjligheterna till ökad samverkan mellan kreditinstitutet torde dessa själva uppmärksamma.

Ett uppslag i motionen är att för- och nackdelar med en samordning av postgirot och bankgirot skall undersökas. I detta sammanhang bör uppmärksammas att en av chefen för finansdepartementet tillsatt utredning rörande formerna för samarbete mellan postbanken och Sveriges kreditbank snart kommer att avsluta sitt arbete. Denna utredning torde knappast kunna undgå att beröra postgirots och bankgirots förhållande till varandra.

Utskottet har hittills anfört olika reservationer gentemot motionärernas förslag. Vad gäller kärnpunkten i detta, önskemålet om en offentlig insyn i och närmare kännedom om kostnadsutvecklingen inom bankväsendet, är utskottets inställning positiv. Utskottet delar i likhet med chefen för finansdepartementet bankinspektionens inställning till denna utveckling och finner det angeläget att den blir kartlagd och analyserad.

Frågan är då närmast i vilka former ett mera aktivt studium av bankväsendets kostnader bör bedrivas. Utskottet vill erinra om att bankinspektionen enligt lagarna om bankrörelse, om sparbanker och om jordbrukskasserörelsen skall med uppmärksamhet följa kreditinstitutets verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling därav. Bankinspektionen har också tillagts befogenheten att från företag under dess tillsyn inhämta uppgifter jämlikt lagen om uppgiftsskyl-

dighet rörande pris- och konkurrensförhållanden; inspektionen fullgör sålunda på detta område samma funktioner som i fråga om huvudparten av näringslivet handhas av statens pris- och kartellnämnd. Ämbetsverkets nu nämnda åligganden kommer också till synes i dess instruktion. Med hänsyn härtill förefaller det utskottet naturligt att det får ankomma på bankinspektionen att genomföra det ytterligare utredningsarbete som krävs för att skapa erforderlig klarhet om bankväsendets nuvarande kostnadsförhållanden och om åtgärder som kan befordra en gynnsam utveckling på detta område.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen II: 494 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 21 november 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Lundin (s), Lundberg (h), Mattsson (cp)* och Österdahl (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Hagnell (s), Berglund (fp)*, Franzén i Motala (s), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s)*, Börjesson i Falköping (cp) och Ullsten (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.